

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ**

**ФОРМУВАННЯ СТАЛОГО
ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**Матеріали IV Міжнародної
науково-практичної конференції**

16-17 листопада 2023 року

Київ 2023

УДК 332.36

Формування сталого землекористування: проблеми та перспективи : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16-17 листопада 2023 р.). Київ : Редакційно-видавничий відділ НУБіП України, 2023. 290 с.

Видання містить матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Формування сталого землекористування: проблеми та перспективи». Тематика конференції відображає комплексність, міждисциплінарність і багатовекторність проблем формування сталого землекористування та інноваційних підходів до їх вирішення. У тезах доповідей учасників представлено технічні, організаційні, економічні, екологічні та соціальні засади забезпечення формування сталого землекористування.

Матеріали збірника будуть корисними для фахівців у сфері землеустрою, геодезії, картографії, містобудування, геоінформаційних технологій та ін.

The publication contains materials of the IV International scientific-practical conference "Formation of sustainable land use: problems and prospects". The theme of the conference reflects the complexity, interdisciplinarity and multi-vector nature of the problems of sustainable land use formation and innovative approaches to their solution. The participants' reports present the technical, organizational, economic, environmental and social principles of ensuring the formation of sustainable land use.

The materials of the collection will be useful for specialists in the field of land management, geodesy, cartography, urban planning, geographic information technologies, etc.

Матеріали подано в авторській редакції

Materials are submitted in the author's edition

Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту землекористування Національної академії аграрних наук України
(протокол № 11 від 23 листопада 2023 р.)

ISBN 978-617-8171-09-4

© Інститут землекористування НААН України, 2023
The Institute of Land Management of National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, 2023

Колганова І.Г.

*к.е.н., доцент, старший викладач кафедри землевпорядного проектування
Національний університет біоресурсів і природокористування України
м. Київ, Україна*

ЗАХОДИ ІЗ ЗАХИСТУ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ В СУЧАСНІЙ ДОКУМЕНТАЦІЇ ІЗ ЗЕМЛЕУСТРОЮ

Ерозія (від лат *erosion* – роз’єднання) – процес розмивання або змивання ґрунтів і гірських порід водними потоками. Ерозія ґрунту – процес руйнування ґрунту водою, вітром, або під час виконання агротехнічних заходів. Ерозія є основним фактором деградації земель і агроландшафтів, спричинює опустелювання територій внаслідок зниження продуктивності екосистем та погіршення водного режиму. Від стану ґрунтового покриву залежить стійкість агроландшафту і біосфери цілому

Захист ґрунтів від ерозії повинен проводитися з врахуванням охорони природних систем. Заходи захисту ґрунтів від ерозії не повинні сприяти появі інших процесів, що знижують родючість ґрунтів, руйнують земельні ресурси. Навпаки, вони покликані в міру можливості запобігати їхньому прояву або гранично зменшувати інтенсивність розвитку.

У різних природних регіонах країни за різного сільськогосподарського використання земель площа поширення та інтенсивність прояву різних ґрунторуйнівних процесів може бути різною. Тому ґрунтозахисні системи землеробства мають передбачати захист ґрунтів від тих ґрунторуйнівних процесів, що проявляються саме на даній території. Різні за своєю спрямованістю ґрунтозахисні заходи мають взаємно доповнювати один одного. Наприклад, протиерозійні прийоми – посилювати ґрунтозахисну ефективність інших ґрунтозахисних заходів, і в свою чергу, інші за своєю спрямованістю ґрунтозахисні заходи – посилювати ґрунтозахисну ефективність інших ґрунтозахисних заходів.

Одним із способів захисту та охорони земель в Україні має стати розроблення відповідних видів документації із землеустрою, а саме робочих проектів землеустрою щодо поліпшення стану сільськогосподарських угідь та захисту земель від ерозії.

Відповідно до п. 46 Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил розроблення робочих проектів землеустрою» [2] метою робочого проекту землеустрою щодо захисту земель від ерозії, підтоплення, заболочення, вторинного засолення, висушення, зсувів, ущільнення, закислення, забруднення промисловими та іншими відходами, радіоактивними та хімічними речовинами є розроблення конкретних агротехнічних протиерозійних та інших ґрунтоохоронних заходів, які повинні здійснюватися під час використання земель усіх категорій, зокрема під час вирощування всіх сільськогосподарських культур на кожному полі та його робочих

ділянках на кожен рік ротації сівозміни з метою підвищення родючості ґрунтів і збільшення врожайності культур.

Згідно статті 35 Закону України «Про охорону земель» [4] власники і землекористувачі, в тому числі орендарі, земельних ділянок при здійсненні господарської діяльності зобов'язані підвищувати родючість ґрунтів та зберігати інші корисні властивості землі на основі застосування екологічнобезпечних технологій обробітку і техніки, здійснення інших заходів, які зменшують негативний вплив на ґрунти, запобігають безповоротній втраті гумусу, поживних елементів; забезпечувати захист земель від пожеж, ерозії, виснаження, забруднення, засмічення, засолення, осолонцювання, підкислення, перезволоження, підтоплення, заростання бур'янами, чагарниками і дрібноліссям. Відповідно до статті 47 Закону України «Про охорону земель» [4] з метою захисту земель від ерозії та зсувів у землевпорядній, містобудівній та іншій документації передбачаються заходи щодо забезпечення протиерозійної та протизсувної стійкості території. Власники земельних ділянок та землекористувачі, у тому числі орендарі, зобов'язані здійснювати ґрунтоохоронні заходи з метою запобігання погіршенню їх якісного стану та якісного стану суміжних земельних ділянок і довкілля в цілому.

При розробленні заходів щодо поліпшення стану сільськогосподарських угідь та захисту земель від ерозії основні проєктні рішення повинні зводитися до наступного [5]:

1. Організаційно господарські заходи: залуження еродованих земель;
2. Агротехнічні: агротехнічні заходи боротьби із ерозією ґрунтів.
3. Лісомеліоративні: проєктні рішення по розміщенню і площі захисних деревино-чагарникових насаджень.
4. Гідротехнічні: визначення проєктних заходів по розміщенню і будівництву споруд для регулювання поверхневого стоку, включаючи протиерозійні ставки.

Агротехнічні заходи. В умовах інтенсивного використання земель, ґрунти часто втрачають свою потенційну родючість, деградують чи навіть повністю руйнуються. Для створення на базі ґрунтоохоронних принципів екологічно стійких агроландшафтів передумовою є те, що фактори деградації повинні бути зведені до мінімуму.

Водна ерозія ґрунтів – найбільш розповсюджений процес руйнування ґрунтового покриву, який складається з виносу, переносу і перевідкладення ґрунтової маси. Заходи щодо охорони ґрунтів від водної ерозії включають: залуження багаторічними травами; поверхневий обробіток ґрунту; оранка поперек схилів; своєчасний обробіток ґрунту у фазі його фізичної «стиглості»; поєднання агротехнічних операцій, зменшення кількості міжрядних обробітків у посівах; заборона розорювання тальвегів; систематичне внесення гною в дозах, що забезпечують бездефіцитний баланс органічної речовини (приблизно по 20-30 т/га один раз на 4 роки); застосовувати заходи, що зменшують негативні наслідки переущільненню ґрунтів важкою сільськогосподарською технікою. Не використовувати на полях техніку з питомим тиском вище за допустимі норми (близько 1 кгс/см² при зволоженні, що дорівнює 0,7 фізичної стиглості і близько 0,5 кгс/см² при 1 фізичної стиглості); запобігати забруднення агроландшафту побутовим сміттям, а також природних канав, лісосмуг, тимчасових кар'єрів, водоохоронних зон, водних басейнів.

При здійсненні зазначених заходів потрібно дотримуватися агротехнічних обмежень, які обумовлені необхідністю дотримання агротехнологічних вимог, що застосовуються при сільськогосподарському виробництві. Це перш за все зменшення антропогенного впливу на навколишнє природне середовище, в тому числі і на ґрунти, дотримання напрямків здійснення технологічних операцій при сівбі та збиранні врожаю, більш повне використання природного біопотенціалу з одночасним суттєвим зниженням затрат на виконання механізованих операцій та заощадженням енергоресурсів та ін.

Список використаних джерел:

1. Земельний кодекс України : Кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III : станом на 10 жовт. 2022 р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text..>
2. Про затвердження Правил розроблення робочих проектів землеустрою : Постанова Каб. Міністрів України від 02.02.2022 р. № 86. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86-2022-п#Text>.
3. Про землеустрій : Закон України від 22.05.2003 р. № 858-IV : станом на 10 лип. 2022 р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>.
4. Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 р. № 962-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 39. Ст. 349. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15#Text>.
5. Мартин А.Г., Колганова І.Г. До питання про правила робочого проектування в землеустрої № 4. 2021. Режим доступу: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Zemleustriy/article/view/15404>.

Measures for the protection of lands in the modern documentation with land survey

Abstract. Scientific and methodical approaches to the development of working land management projects for improving the condition of agricultural land and protecting land from erosion are proposed. The main reasons for the emergence and active development of erosion processes are the irrational destruction of natural vegetation, a decrease in the infiltration and water-absorbing capacity of foundations and their anti-erosion resistance. Modern soil erosion is mainly related to human agricultural activity. But with specific protective measures, it also develops in the territories of settlements and industrial enterprises, road routes, etc. Therefore, a planned and effective war against erosion is an integral part of the entire system of anti-erosion organization of the territory, and should include such basic measures as: organizational and economic, agrotechnical, forest melioration, hydrotechnical, which must interact, be designed, and at the expense of which are compatible with each other . The obtained results can be used in the development of working projects of land management and the implementation of comprehensive measures to improve the condition of land and protect grounds from erosion.